

Buletin de analiză politică

Anul I, nr. 7, 13 decembrie 2002

Buletin editat de Institutul Social Democrat “Ovidiu Șincai”
Reproducerea integrală sau parțială a textelor este permisă numai cu acordul ISD

SUMAR

I. Analiza comunicării politice

Theodor Stolojan - profil educațional 3

II. Analiză politică internă

PNȚCD - între anonimat și disperare 7

III. Terorismul și dinamica sistemului internațional.

O perspectivă generală 10

I. Analiza comunicării politice

Theodor Stolojan- profil comunicațional

După instalarea în poziția de șef al PNL, Theodor Stolojan și-a organizat acțiunea politică în trei direcții: în relația cu partidul, în relația cu partenerii politici, în relația cu electoratul. Acțiunea politică în aceste trei direcții a fost dublată de o acțiune comunicațională adaptată pentru fiecare dintre ele, dar cu certe elemente de continuitate.

I. Relația cu PNL

Pe plan intern, chiar dacă Stolojan este președintele partidului, el are de rezolvat o problemă serioasă, care ține de legitimarea sa internă ca președinte de partid și ca liberal. Nu trebuie uitat faptul că el se afla cu două luni înainte de alegerea sa în funcție pe punctul de a părăsi PNL, deci atașamentul său atât la organizație, cât și la ideologia liberală (indiferent ce ar putea să însemne asta) sunt lucruri care nu au fost definitiv reglementate odată cu accesul la funcția de președinte. Ca urmare, el s-a axat pe o strategie care are drept funcție principală eliminarea rezervelor față de persoana sa, rezerve venite fie din partid, fie din afara lui. Evident, în această strategie comunicarea a jucat și joacă un rol important. În ceea ce privește modul de comunicare, Stolojan a recurs la o *democratizare* a luării de cuvânt în partid (asta însemnând în cadrul instituțional al PNL), reușind în același timp să stopeze prezentarea publică a PNL ca un actor nonunitar. Cu alte cuvinte, până în acest moment, PNL oferă imaginea unui comunicator unificat, nu pe cea a mai mulți comunicatori divergenți. Realizarea este cu atât mai importantă, cu cât Stolojan, nemembru al parlamentului, a făcut-o fără să piardă inițiativa comunicațională în favoarea „ramurii parlamentare” (foarte activă) a PNL. A făcut-o, totodată, fără a recurge la mono-

polizarea partidului, așa cum o face un alt personaj aflat în aproximativ aceeași poziție, Traian Băsescu. Tot în ceea ce privește modul în care se comunică în PNL, Stolojan a „oferit cuvântul” organizațiilor teritoriale ale PNL (factor de bază în succesul său în alegerea ca președinte), recenta organizare a unui „guvern din umbră” fiind o acțiune în acest sens. De fapt, se pare că relația cu organizațiile teritoriale este mecanismul de contrabalansare al lui Stolojan față de ramura parlamentară a PNL. O resursă majoră pe care Stolojan o utilizează este permanenta subliniere a deosebirii dintre „perioada Stoica” și „perioada Stolojan”, ceea ce constituie implicit o resursă pentru constituirea unei puternice mărci personale asupra discursului partidului. Această marcă se leagă de strategia personală de comunicare a lui Stolojan, despre care va fi vorba mai jos.

II. Poziționarea față de actorii politici

În relația cu ceilalți actori ai spectrului politic, Stolojan este actualmente obiectul unor percepții mixte, care au rădăcini parțiale în disputele mai vechi din PNL sau în gesturi ale celorlalți actori față de Stolojan: una care chestionează loialitatea liberală a lui Stolojan, mergând până acolo încât afirmă că el nu este altceva decât un agent al altor forțe politice în interiorul PNL (numele lui Ion Iliescu este pronunțat cel mai des în legătură cu aceasta); o alta, înrudită structural cu prima, conform căreia Stolojan este, de fapt, un „om de paie” manevrat de Valeriu Stoica, sau o alta, care, nedând un verdict în ceea ce privește loialitatea liberală a lui Stolojan, percepe pozitiv prezența acestuia în fruntea PNL printr-o prismă „pragmatică”: este un bun administrator și are un capital „de imagine” mare, benefic PNL.

Profilul comunicațional public al lui Stolojan este marcat de acest complex de percepții și se pot recunoaște strategii specifice designate să contracareze sau, dimpotrivă, să accentueze anumite teme preexistente în public. Această conduită afectează în egală măsură comunicarea publică cu ceilalți actori ai scenei politice, cât și pe cea cu electoratul. În ceea ce privește acest ultim aspect, aici Stolojan ține neapărat să marcheze despărțirea simbolică de unele practici comunicaționale proprii fostei conduceri. De vreme ce aceasta este „acuzată” că s-a bazat foarte mult în trecut pe comunicarea prin mass-media, deseori fără efectele scontate (mai ales în campania electorală din anul 2000), actualmente Stolojan intenționează să promoveze o comunicare directă, personalizată (a sa, în primul rând) cu electoratul/cetățenii. Realizarea practică a acestui tip de comunicare ar fi, în opinia sa, un turneu întreprins în țară.

Acest tip de comunicare, „la firul ierbii”, cum a fost numit de unii membri PNL, vine să răspundă unei cerințe primordiale a funcționării contractului politic pe care politicienii sunt acuzați permanent că o încalcă: contactul cu adevăratul posesor al suveranității, contact pe care mijloacele tradiționale de comunicare (mass-media) se consideră că îl distorsionează. Miza reală a acestui tip de comunicare nu este în nici un caz obținerea unor beneficii directe, datorate presupusului mod personalizat în care are loc interacțiunea, ci obținerea de beneficii indirecte, prin transmiterea mesajului că PNL și Theodor Stolojan personal este preocupat de acest contact direct cu electoratul. Cu alte cuvinte, beneficiile nu vor apărea din adăugarea la masa suporterilor liberali pe cei convinși prin interacțiune directă, ci pe cei convinși că această interacțiune (un lucru benefic și relativ inedit în peisajul politic românesc) are loc.

Așadar, la capitolul comunicare cu ceilalți Stolojan se construiește pe sine ca pe un interlocutor tolerant, ferm și personalizat. Atât în partid, cât și în afara sa, abordarea tactică a lui Stolojan, care satisface un anumit orizont de așteptare creat prin acțiunea mass-media începând încă din 2000, este axată pe construcția propriei „imagini”, necesitate stringentă, date fiind condițiile speciale în care Stolojan a devenit președintele PNL și imperativul

convertirii popularității personale în popularitate pentru partid. Aceasta este direcționată atât înspre partid, cât mai ales înspre în afara sa.

III. Stilul comunicațional

Din punct de vedere al caracteristicilor formale, discursul lui Stolojan este relativ uniform. Comunicarea se bazează pe un algoritm simplu: evidențierea neajunsurilor și proiectarea soluțiilor, pe baza unei scheme argumentative care replică un silogism. Pe de altă parte, discursul lui Stolojan este permanent structurat în jurul propriei persoane, putând fi descompus într-o suită de propoziții de tip „eu sunt astfel”. Este un simptom al faptului că percepția actorului despre propria persoană nu coincide cu modul în care acesta consideră că îl percep alții. Autocentrarea este o conduită care este semnificativă politic, mai ales privită prin prisma faptului că fostul președinte al PNL nu o practica, după cum nu o practica nici majoritatea oamenilor politici (excepția notabilă este Vadim Tudor, care o realizează prin alte mijloace). Semnificativ este și faptul că Stolojan încearcă să se definească pe sine în partid (PNL) și nu oarecum în afara partidului, așa cum fac Băsescu și Vadim Tudor.

Tipologic, identitatea politică pe care Stolojan dorește să și-o creeze aparține categoriei „salvatorilor”. Încadrarea sa în această categorie (bogat reprezentată întotdeauna în imaginarul politic românesc) creează singură un anumit orizont de așteptare atât în interiorul PNL (Stolojan fiind creditat cu salvarea PNL) cât și pe scena politică în sens mai larg. Elementul esențial în construcția acestei imagini este *absența* la un moment dat din viața politică (vezi cazurile Averescu și Antonescu, care *intră* în politică). *Absența* obligatorie a lui Stolojan este fondată pe momentul 1991-1992, perioadă când el a fost prim-ministru și pe retragerea acestuia din viața politică a României în perioada următoare, perioadă în care a fost funcționar al BM. De fapt, referința temporală a lui Stolojan la această perioadă este constantă și pe ea se sprijină elementul principal al identității politice a acestuia, anume egalitatea dintre Stolojan și tehnocrat. La rândul ei, calitatea de tehnocrat pe care o propune Stolojan se ancorează ferm în opoziția „a

spune” – „a face”, care îi desparte, la nivelul percepției populare, pe tehnocrat de politician. În această ecuație, Stolojan se plasează programatic în rolul „a face”. Un ajutor substanțial pentru crearea imaginii de tehnocrat este apropierea de concret a mesajelor sale, care se bazează pe secvența, amintită deja, *normă-realitate-concluzie practică*. Alte elemente ale construcției de identitate sunt următoarele:

- *toposul diferenței față de normă*, prin care se scoate în evidență anormalitatea situației din România. În acest caz, predominantă este secvența argumentativă **realitate** (în România lucrurile se produc astfel ...) – **normă** (pentru a ajunge la un rezultat bun, lucrurile trebuie să se producă astfel) – **concluzie practică** (deci lucrurile trebuie să se producă astfel).

- *toposul prudenței* (eu nu afirm anumite lucruri dacă nu am probe în sprijin) și *toposul seriozității* (în discursuri Stolojan transmite aceeași austeritate care, într-un fel se așteaptă de la el, prin faptul că nu glumește, nu utilizează jocuri de cuvinte precum ceilalți oameni politici)

- *toposul responsabilității personale* („Cetățenii au reușit să înțeleagă că în orice funcție mă aflu, o îndeplinesc cu seriozitate și maximă responsabilitate”)

- *toposul legitimării externe* – evaluându-și posibilitățile, Stolojan se raportează la performanța sa ca funcționar al BM, adică al unei instanțe externe, care îi legitimează competența.

Prin acțiunea acestor moduri argumentative, Stolojan își creează o identitate ale cărei atribute sunt:

- competența (de remarcat că Stolojan abordează cu predilecție teme economice)

- capacitatea de a judeca o situație după simptome și de a proiecta soluțiile (legitimată de instanțe „obiective”, din afara României, spre deosebire de ceilalți politicieni români),

- distanțarea de dubitații și abstracțiuni

- concretețea și pragmatismul (accent pe acțiune).

În afară de modul argumentativ de a își construi imaginea personală, Stolojan se bazează, spre deosebire de Valeriu Stoica, și pe o comunicare extra-

textuală și nu exclusiv argumentativă (într-un cuvânt, pe ceea ce s-ar putea numi *charismă*). În legătură cu aceasta, nu este de trecut cu vederea modul fizic în care Stolojan comunică, accentuarea verbală puternică a porțiunilor pe care le doarește replicate în mintea receptorului, modul particular în care articulează verbal, caracteristici foarte remarcate și subliniate în mass-media. Dincolo de aceasta, cartografiind discursul lui Stolojan în funcție de dihotomia politică/administrație, se poate sesiza incertitudinea care planează asupra identității politice a acestuia: este Stolojan un om politic sau un administrator?

Până acum, o parte de răspuns este dată de legarea propriei imagini personale de cea a partidului. Dacă privim modul în care Stolojan comunică (sub auspiciile partidului, fără extravagante care uneori nu au girul partidului, ca Băsescu), s-ar putea spune că el încearcă actualmente o atașare a propriei imagini de cea a partidului (după ce acum câteva luni se detașase aproape total), dar cu precauție, deoarece se poate ca imaginea partidului să fie transferată asupra sa. Ceea ce nu este deloc dezirabil din punctual de vedere al PNL, deoarece imaginea partidului este cea care trebuie reparată de către Stolojan, nu invers. Nu rareori acesta a încercat să „tragă linie” hotărât, așa cum am remarcat mai sus, între perioada Stoica (asociată, nu neapărat prin persoana lui Valeriu Stoica, cu convulsii și dispute prejudiciante pentru PNL).

Această conduită, nu de puține ori, contrapune persoana lui Stolojan cu persoana colectivă a PNL. În aceste condiții, Stolojan încearcă să operaționalizeze în folosul partidului resursele pe care le folosește pentru a-și construi propria persoană. Acest proces se desfășoară într-un ritm lent. El încearcă, în principal în scopul atașării propriei imagini de cea a partidului să utilizeze teme ideologice, orientate înspre *celălalt* (adversarul-partenerul politic) sau chiar folosite pentru a își dovedi atașamentul de anumite principii considerate centrale în PNL. Unul dintre acestea ar fi nou abordată temă a proprietății, sub forma acuzațiilor lansate către PSD pentru că bugetul pe 2003 nu conține fonduri pentru despăgubirea proprietarilor caselor naționalizate. O altă temă, activată frecvent de către Stolojan, este cea a inițiativei ca definitorie

pentru suporterul/votantul liberal. De asemenea, o altă tendință în discursul lui Stolojan este transferul de accent în aceeași luare de cuvânt, dinspre propria persoană, totdeauna existentă și care este folosită pentru câștigarea autorității în modurile descrise mai sus, înspre partid, care se încearcă să fie distribuit în rolul de efector al acțiunii (eu cred - partidul va face). Aceste evoluții se desfășoară încă; până acum, distribuția ponderii rolurilor este actorul *eu* în relație cu actorii *partid/electorat*, ceea ce lasă mai puțin loc pentru discursul orientat înspre *celălalt* (adversarul/partenerul politic). Ca urmare, discursul este mai degrabă prospectiv și defensiv decât activ, orientat înspre specularea constantă a discursului celorlalți actori politici, în primul rând al PSD. În această lentă „partidizare” a lui Stolojan, acesta este astfel nevoit să penduleze atent între necesitatea conservării propriei imagini și „tentația Băsescu”, a impunerii pe prim-plan a imaginii personale (așa cum face liderul PD în raport cu partidul), aceasta în condițiile în care are probabil de gestionat echilibrul care s-a stabilit în PNL după august 2002. Acestor condiții li se adaugă efortul de a fi președintele unui partid care încearcă coagularea drepte, deși anterior fusese (și încă mai este) perceput ca om de stânga. Succesul politic al lui Stolojan depinde de transferul de imagine care se află actualmente în curs. De asemenea, depinde de stabilizarea internă a PNL și de neresurecția disputelor din acest partid.

IV. Concluzii

Construcția legitimității în cazul lui Stolojan diferă de cea a celorlalți actori, în sensul că el are două instanțe față de care trebuie să se legitimeze (partidul și electoratul). Legitimarea nu este un joc de sumă nulă, altfel spus nu implică delegitimarea unui alt actor. De fapt, însuși „culoarul salvatoru-

lui” pe care Stolojan s-a lansat este de un alt tip decât cel pe care aleargă salvatorul tradițional: Stolojan este un salvator intrasistem, nerevoluționar. În relație cu aceste mențiuni, trebuie spus că această „corectitudine” a lui Stolojan în ceea ce privește legitimarea a fost interpretată ca lipsă de combativitate.

Oricum, ceea ce este de remarcat este că prin tactica de conectare a imaginii lui Stolojan de cea a PNL, acesta din urmă a înlăturat modul relativ steril de comunicare din perioada Stoica, intrând într-o interacțiune care vizează un feed-back pozitiv din partea celorlalți actori (în primul rând electoratul). De asemenea, Stolojan se prezintă discursiv drept cel mai deschis actor din spațiul politic românesc, atât în relație cu PSD, cât și în relație cu PD.

Datorită profilului relativ non-adversativ al comunicării dintre Stolojan și PSD, linia de acțiune pentru PSD nu ar fi o acțiune directă înspre interferarea cu efortul comunicațional al lui Stolojan, în măsura în care acesta nu reprezintă încă o amenințare electorală. În aceste condiții, pentru PSD (al cărui eventual succes electoral este foarte probabil și nu este sub nici o formă pus în pericol în viitorul apropiat) calea cea mai profitabilă ar fi cultivarea unei „comunicări competitive” atât cu PNL, cât și cu Stolojan ca măsură pedagogică *pentru comunicarea politică românească*, dată fiind normalitatea profilului comunicațional al acestuia (spre deosebire de Traian Băsescu sau Vadim Tudor). Acest tip de comunicare trebuie să se bazeze pe eliminarea bilaterală a tacticilor delegitimatoare și pe identificarea celuilalt drept singurul partener viabil din partea sa de eșichier politic – ținând cont de configurația spectrului politic (parlamentar, în primul rând) românesc.

II. Analiză politică internă

PNȚCD – între anonimat și disperare

PNȚCD nu a reușit să depășească șocul pierderii alegerilor din noiembrie 2000 și nici pe acela al fragmentării partidului ca urmare a luptelor fracționiste intervenite în perioada imediat următoare. PNȚCD se menține într-o zonă marginală a scenei politice, din cel puțin trei considerente:

1) nu are reprezentanți în Parlament, fapt ce îi restrânge considerabil accesul în zona decizională și de imagine;

2) partidele foste aliante (PNL și PD) nu doresc să se asocieze în nici o manieră cu PNȚCD, dorind ca țărăniștii să contabilizeze în cea mai mare măsură în continuare efectele negative ale perioadei 1996-2000

3) practică un discurs izolaționist, criticând deopotrivă partidele de la Putere ca și pe cele din Opoziție. Există unele semne că PNȚCD dorește să-și reconsidere raporturile cu celelalte partide, dar acestea sunt vagi, fără o strategie coerentă.

După eșecul din noiembrie 2000, PNȚCD a intrat în zona de umbră a vieții politice. Printre puținele momente care au propulsat PNȚCD în prim - planul vieții politice putem enumera:

- plecarea grupării Marga-Lupu și disputele privind filialele și conturile bancare ale PNȚCD;

- lansarea raportului “2001 - un an ratat pentru România”, în care PNȚCD a făcut bilanțul unui an de guvernare a PSD (februarie 2002). A fost un eveniment cu impact public modest, iar mesajele critice vizând diferitele aspecte ale guvernării PSD au fost atât de multe și de prost concepute, încât nimeni nu le-a dat mare importanță;

- publicarea unui document intitulat “Noua Politică”, prin care PNȚCD își redefiniște poziția și obiectivele politice (septembrie 2002).

“Noua Politică” – un document programatic inconsistent

Declarat noul program de acțiune al PNȚCD, *Noua Politică* propune valorile creștin-democrate ca soluție la problemele reale ale societății, dar și ca mijloc de regenerare a partidului. Documentul schițează într-o manieră superficială principalele direcții de acțiune pe care PNȚCD își propune să le urmeze în următorii doi ani.

Se poate constata că:

- PNȚCD încearcă să-și reconsidere imaginea de partid “elitist” și își declară intenția de a se apropia mai mult de cetățean și de problemele sale. Aceasta presupune nu doar consolidarea raporturilor PNȚCD cu unele fundații civice (Alianța Civică, AFDPR), ci și instituirea unui contact nemijlocit cu cetățenii (Victor Ciorbea a declarat, la lansarea acestui document că membrii PNȚCD vor merge prin case și vor discuta cu oamenii despre problemele lor și despre soluțiile pe care le propune PNȚCD). PNȚCD a inițiat o campanie de difuzare de pliante cu un rezumat din *Noua Politică*, care se focalizează pe corupție și sărăcie.

- PNȚCD vizează individualizarea sa doctrinară pe scena politică drept unic reprezentant al creștin-democrației și promovarea valorilor proprii acestui curent politic. Documentul relevă un interes sporit pentru îmbunătățirea climatului socio-moral al societății;

- lupta împotriva corupției a devenit una dintre principalele teme de atac ale PNȚCD.

- PNȚCD își propune „reconstruirea civilizației românești”, pe baza valorilor democrației creștine.

- reactualizează o temă mai veche, respectiv reforma clasei politice, declarând că a venit momentul ca omul politic din România să devină „nu un providențial”, ci un profesionist al orga-

nizării societății, responsabil și moral;

- PNȚCD are ca obiectiv major înlocuirea „capitalismului de tip mafiot” cu un capitalism specific economiei sociale de piață. Noul document enunță în termeni foarte vagi și generali măsurile cu caracter economic ce trebuie aplicate (încurajarea capitalului românesc și străin, a investițiilor, îmbunătățirea mediului de afaceri), fără a preciza soluții originale de realizare concretă a acestora.

Relansarea doctrinară și de structură

Noua Politică trasează, într-o manieră superficială, principalele direcții ale procesului de reformare internă a PNȚCD. La nivel doctrinar, PNȚCD își propune să îmbine tradiționalismul caracteristic liniei Maniu - Coposu (moralitate, verticalitate, intransigență), cu imperativul modernizării și al adaptării la problematica actuală a societății românești.

Strategia de reorganizare internă a PNȚCD nu conține elemente majore de noutate, comparativ cu perioada ce a precedat apariția *Noii Politici*. Apariția acestui document a fost motivat doar de considerente de imagine, el nu s-a resimțit la nivelul practicii organizaționale interne a partidului. Prin *Noua Politică*, PNȚCD a urmărit să sugereze trecerea partidului într-o nouă etapă, cu o doctrină coerentă și cu o echipă de conducere nouă. În fapt, PNȚCD nu a operat nici o modificare structurală substanțială care să-i confere forță politică și să-l readucă în atenția opiniei publice ca un partid puternic.

Există o cauză de fond care justifică ineficiența organizatorică a PNȚCD. **Acest partid nu dispune de o cultură organizațională, nu stăpânește acele mecanisme de funcționare a unei organizații de partid.** După dispariția lui Corneliu Coposu, PNȚCD s-a confruntat cu o „criză de succesiune”, fenomen care a luat amploare în legislatura trecută și a culminat cu anul 2001, considerat anul confruntărilor decisive în PNȚCD. PNȚCD nu a reușit în doi ani de la alegerile din 2000 să elimine acest handicap organizațional și să instituie un mecanism coerent de funcționare internă. Astfel, relația centru-filiale rămâne extrem de labilă și confuză. Filialele PNȚCD în teritoriu

sunt în continuare dezorganizate și expuse politicii de racolări practicate de Partidul Popular Creștin.

În același scop de redresare a imaginii și pentru crearea impresiei de democratizare internă a partidului, PNȚCD a instituit sistemul moțiunilor, prin care orice membru al partidului poate solicita unele schimbări în structura de conducere a partidului, dacă dispune de susținerea unui anumit număr de membri PNȚCD. Această decizie nu a generat nici o schimbare notabilă în plan faptic, structura de conducere a PNȚCD rămânând în continuare cu imaginea unui grup oligarhic, refractar oricărei schimbări.

Segmentul electoral al PNȚCD este difuz

Incapacitatea PNȚCD de a-și constitui un nucleu electoral stabil este consecința firească a confuziei mesajului politic al acestuia. În fapt, mesajul social al PNȚCD nu depășește un anumit grad de generalitate. Acesta nu conține un set concret de soluții pentru un anumit segment social, pentru care PNȚCD să-și asume un rol de susținător fervent.

Există câteva trăsături definitorii ale electoratului PNȚCD:

În ultimii ani, grupul social aleatoriu denumit „elite”, (țărăniștii înțeleg prin elite aproape exclusiv intelectualitatea) a trecut printr-un proces de transformări (la nivel structural și mental), care au determinat reorientarea lor ideologică spre partide politice mai bine definite pe scena politică. *Noua Politică* face referire la nevoia imperioasă a îmbunătățirii situației intelectualității românești (dascăli, medici), fără să propună un proiect concret și sustenabil în acest sens, de natură să-i atragă acest segment social. Așadar, PNȚCD nu se individualizează printr-un proiect original și personal de ameliorare a situației intelectualității. Propunerile sale nu sunt diferite de cele prezentate de alte partide politice. Acesta este și motivul pentru care PNȚCD nu dispune de o reprezentare semnificativă a elitelor în cadrul său. Încercarea PNȚCD de a se erija într-un partid elitist este, așadar, lipsită de orice fundament.

Deși titulatura îl recomandă ca pe un reprezen-

tant al intereselor țărănimii, PNȚCD este departe de a-și transpune intențiile în acțiune. *Noua Politică* face precizări foarte vagi în legătură cu acest grup social și nu conține un plan de acțiune concret pentru atragerea țăranilor în zona sa electorală. Recuperarea acestui segment social este dificilă în condițiile în care în legislatura 1996-2000 PNȚCD nu a rezolvat problemele țărănimii și nu s-a identificat cu interesele acesteia.

Segmentul electoral stabil al PNȚCD rămâne acel grup de tradiționaliști, legați printr-un trecut interbelic de fostul lider Corneliu Coposu. Acest segment social continuă să rămână fixat pe clivajul comunist-anticomunist. Pondere electorală a acestuia este din ce în mai mică, fiind surprinsă în sondaje prin acel 3% din eșantion.

Refacerea imaginii PNȚCD a demarat cu declararea publică a averii de către liderii acestui partid. Numai că din Consiliul Permanent de Conducere nu mai face parte nici unul dintre foștii demnitari ai PNȚCD. O mișcare abilă, dacă avem în vedere faptul că din actuala echipă de conducere nu mai face parte nici unul dintre foștii fruntași ai partidului. Astfel, Consiliul Permanent de Conducere, ales la 27 iulie a.c., include nume puțin vehiculate în perioada 1996-2000: Gheorghe Ciuhandu (primarul municipiului Timișoara), Irinel Popescu (vicepreședinte), Teodor Morariu (vicepreședinte), Mihai Dorin (președintele organizației PNȚCD Iași), Claudiu Cristea (președintele filialei Arad) și Bogdan Cerghizan (șeful filialei din Cluj). Victor Ciorbea a hotărât, la mijlocul lui iulie a.c., să-și asocieze la putere personalități cvasi-necunoscute în speranța că acuzațiile de corupție care-i vizează pe foștii lideri nu vor mai atinge imaginea partidului.

Relația cu Acțiunea Populară

Dacă Victor Ciorbea a reușit să își câștige încrederea liderilor Partidului Popular European, rezultatele sale politice în activitatea de redresare politică a PNȚCD sunt dezastruoase. Această stare de lucruri a determinat încercarea unor personaje politice apropiate de Emil Constantinescu să revină în viața politică printr-o acțiune „de jos în

sus”, dinspre „societatea civilă” spre politică. Teoretic, coagularea dreptei ar trebui realizată prin integrarea în aceeași instituție politică a tuturor vectorilor de imagine semnificativi care aparțin zonei. Însă realitatea arată faptul că între grupurile lui Victor Ciorbea și Emil Constantinescu există puternice elemente de adversitate, fapt care face practic imposibilă „coagularea dreptei”. Mai mult, apariția Acțiunii Populare are potențial de conflict în interiorul PNȚCD. Primul act al acestui conflict a fost suspendarea din orice funcție a vicepreședintelui Ioan Avram Mureșan precum și suspendarea pe timp de 6 luni a lui Traian Remeș din orice funcție de conducere din PNȚCD.

Concluzii:

- Așa cum se prezintă configurația politică internă din România la ora actuală, PNȚCD nu are șanse să obțină suficiente voturi pentru a intra în Parlament la viitoarele alegeri.

- PNȚCD are ca mesaj principal „revenirea moralității în politică”, dar acesta nu este susținut prin vectori de imagine suficient de credibili, sau cu un grad înalt de notorietate publică.

- PNȚCD nu are în acest moment o strategie economică distinctă, în afară de generalitățile privind „reforma”, „economia de piață” etc.

- PNȚCD nu este un competitor în nici o ipostază pentru PSD. Strategia de relansare politică, prin centrarea mesajelor pe problema corupției, nu necesită strategii speciale din partea PSD. Tema corupției este una generală pentru spectrul politic, astfel încât creștin-democrații nu au elemente de specificitate în mesajele lor. Inclusiv noul document programatic *Noua Politică* este copiat după ideea „o altfel de politică” experimentată de Alianța pentru România.

- Din motive internaționale (reprezentarea României în grupul parlamentar creștin-democrat din Consiliul European și Parlamentul European) este nevoie de existența unei formațiuni politice creștin democrată cu reprezentare parlamentară în România.

- Este foarte probabilă declanșarea unor noi conflicte politice în interiorul partidului, al căror scop ar fi înlocuirea lui Victor Ciobe.

III. Politica internațională

Terorismul și dinamica sistemului internațional. O perspectivă generală

Odată cu dispariția politicii blocurilor în sistemul relațiilor internaționale, terorismul fără frontiere a ajuns provocarea cea mai gravă la adresa civilizației moderne. Contrareacție radicală, violentă, primitivă și antimodernă, terorismul internațional impune redefinirea relațiilor internaționale din perspectiva alianțelor, a instituțiilor, a practicilor și mentalităților politico-strategice și diplomatice ale actorilor politici mondiali.

Globalizarea - factor favorizant

Globalizarea economiilor și a comunicării favorizează terorismul internațional. Difuzarea instantanee a informației a transformat zonele de conflict în adevărate spații publicitare. Transmiterea în direct a operațiunilor teroriste, a efectelor produse trezesc reacții la cald din partea publicului. Instantaneu se produce un fenomen de polarizare a publicului între cele două tabere. Grupările teroriste au astfel posibilitatea de a câștiga simpatizanți, susținători. Acest *feed back* comunicațional poate duce, fără a apela la mijloacele clasice ale propagandei, la sporirea încrederii și coeziunii printre membrii grupărilor teroriste. În asemenea situații, specialiștii au evidențiat cu argumente solide, că funcția manipulării în comunicare joacă un rol important. Tipul de mesaj, contextualizarea lui etc., toate tehnicile de circumstanțiere (cenzurare) a comunicării se transpun în instrumente pentru a transmite un anumit tip de mesaj. E de la sine înțeles că fiecare parte implicată în conflict este interesată de a transmite ea mesajul pozitiv.

Comunicarea instantanee a făcut ca peste conflictul armat să se suprapună războiul mediatic, violența simbolică a mesajelor partizane. În acest sens, să ne amintim de reacția extrem de iritată a SUA, în timpul intervenției din Afganistan, ori de câte ori Osama ben Laden transmitea pe mapamond mesaje live cu sprijinul postului tv Al Jazeera. Pentru orice om de bun simț, întrebarea firească este cum de poate să nască reacții de simpatie acțiuni teroriste, mai ales în situațiile când ele se finalizează cu victime omenești. Cel mai la îndemână răspuns este particularitatea discursului politic demagogic, a ideologiei populiste, naționaliste, xenofobe pe care terorismul islamic o folosește. Ea are forța de a atrage cu ușurință categorii sociale dintre cele mai diverse.

Globalizarea neoliberală a economiei capitaliste a favorizat solidarități teroriste pe spații geografice extinse. Accelerarea extinderii pieței financiare și a capitalului în ultimul deceniu al secolului trecut, speculațiile financiare au adâncit decalajele de dezvoltare și au agravat zonele tradiționale de sărăcie. O mare parte din reacția de nemulțumire a grupurilor sociale defavorizate s-a asociat mișcărilor fundamentalist islamice. Disperarea umană în fața sărăciei a fost atrasă de ideologia antiamericană și antimodernă a islamismului fundamentalist. El se folosește în scopuri politice de precepte islamice deformate, trunchiate pe care le oferă ca soluții la deficiențele lumii contemporane. Deosebit de interesant este faptul că înainte de a se opune puterii din țările arabe, islamismul are ca principal inamic și cauză a tuturor relelor sionismul și SUA. Tocmai de

aceea ele și găsesc sprijin complex în multe din țările islamice. Dincolo de aceste câteva aspecte doctrinare, care pot explica atracția socială de care se bucură mișcările teroriste islamice, trebuie subliniat faptul că ele dezvoltă un adevărat cult pentru lupta armată. Reacția lor la lumea reală este una de distrugere, de a lovi disparat, fulgerător, în locuri nebănuite și fără a calcula victimele potențiale. Dimpotrivă.

Din perspectiva logicii modernității, terorismul islamic nu are nici o disponibilitate înspre raționalitate. Ideologic predomină tradiționalismul conservator al lumii rurale, feudale și o interpretare dogmatică a religiei musulmane. Strategic, în afara obstinției loviturilor paramilitare, terorismul internațional nu poate izbândi întrucât îi lipsește componenta revendicativă. Poate că tocmai această deficiență structurală care se traduce printr-o neputință ce condamnă terorismul la autodistrugere, l-a făcut, în ultima vreme, atât de agresiv. El vrea să șocheze, să umilească, să îngrozească, să aducă la disperare lumea modernă. Să producă haos.

Reacții față de terorism după 11 septembrie 2001

Începutul secolului XXI a consemnat cea mai dură acțiune a terorismului internațional. Fundamentalismul islamic, în fapt rețeaua dominantă a terorismului internațional, a lovit în inima sistemului pe care îl urăște. La 11 septembrie 2001, simbolurile economice, strategice și politice ale lumii globalizate, WTC de la New York, Pentagonul și Casa Albă au fost țintele unui atac terorist fără precedent. șocul a fost uriaș și a fost resimțit de întreaga lume. Pentru prima oară s-a demonstrat printr-un nefericit și irațional carnagiu că cetățeanul lumii moderne, în pofida faptului că trăiește într-o societate supersecurizată, este expus crimei împotriva umanității. Este expus agresiunii terorismului internațional. Într-o solidaritate spontană cu victimele de la 11 septembrie 2001, imediat s-a auzit din mai multe colțuri ale globului sintagma „sunt american”. Această simbolistică a reprezentat fundalul de afectivitate, de emoționalitate pozitivă de care a beneficiat politica SUA pentru a crea frontul

mondial împotriva Al Qaida.

Rețeaua teroristă Al Qaida devenea peste noapte cea mai periculoasă rețea teroristă. Provocarea simbolică și criminală pe care a lansat-o modernității își aștepta replica. Abia de atunci au început mass-media să difuzeze informații tot mai abundente despre Al Qaida. Lupta împotriva terorismului avea să se desfășoare pe multiple planuri: politic, simbolic, umanitar. La ea vor participa o multitudine de instituții, de la cancelariile politice la mass - media, trecând prin diversele servicii de securitate și informații.

Treptat, pe măsură ce accesul la informație s-a lărgit, aveam să ne dăm seama că Al Qaida este un monstru tentacular, construit pe principii de securizare bine puse la punct. Astfel că o lovitură primită de una dintre organizațiile sale, nu afectează rețeaua în integralitatea ei. Al Qaida furnizează asistență și ajutor altor 30 de grupări teroriste islamice. O cincime dintre ONG-urile islamice au fost infiltrate de membrii Al Qaida. De asemenea, a recrutat și antrenat în Afganistan între 10000 și 110000 de oameni. Acest sistem de organizare îi conferă flexibilitate și capacitatea de a se regenera. Dincolo de rețeaua instituțională, de structurile paramilitare, Al Qaida este o structură ce funcționează prin ideologia ei radicală. În condițiile absenței contrapropagandei, pentru mulți musulmani ideologia islamistă radicală apare ca fiind compatibilă cu teologia islamică. Iată de ce, dincolo de acțiunea militară antiteroristă, este nevoie de o strategie politică și de o contraideologie.

Cu atât mai mult, cu cât, la un an de zile de la 11 septembrie 2001, teroriștii ceceni au învățat lecția de a lovi în inima dușmanului. În octombrie anul acesta ei au luat câteva sute de ostatici într-un teatru din Moscova. Revendicarea de a se opri imediat conflictul din Cecenia era, din start, o cerință irațională. Deznodământul nu putea fi altul decât cel care a fost.

În fața acestui val de o violență extremă a noului terorism internațional s-au manifestat două tendințe. Ambele atitudini resping și condamnă ferm orice formă de terorism. Deosebiriile intervin atunci când analizează fenomenul. O atitudine insistă asupra necesității de a se evalua

cauzele care generează mișcările teroriste și de a se lua o serie de măsuri politice și economice care să contribuie la diminuarea presiunii acestor cauze. Cealaltă perspectivă subliniază radicalismul deosebit al mișcărilor teroriste, rolul lor direct în destabilizarea securității mondiale și, în consecință, se concentrează pe coagularea contra reacțiilor politice și militare care să lovească centrele terorismului internațional, ca premisă a descurajării rapide a acestor acțiuni.

Cert este că după septembrie 2001, SUA au conștientizat pericolul terorismului internațional asupra stabilității proprii și a celei mondiale. Asupra ordinii politice internaționale ce se contura după sfârșitul războiului rece. În același timp, oamenii politici și-au dat seama de fragilitatea ordinii internaționale, de faptul că nu s-a reușit organizarea unui sistem politic și strategic internațional viabil, cu garanții multiple, care să înlocuiască vechea ordine internațională.

Două elemente merită subliniate la un an de la declanșarea războiului împotriva terorismului. *Calea militară, contra reacția militară a statelor lumii, a adus numai rezultate parțiale.* Cu grupările teroriste nu există cale de dialog politic. Relațiile politice se stabilesc între state și guvernele lor. Negocierile politice împotriva terorismului urmăresc acordul statelor de a nu mai sprijini sau de a nu mai acorda găzduire rețelelor teroriste.

Deși regimul politic fundamentalist din Afganistan a fost înlocuit, astfel încât cel puțin pentru moment, terorismul islamic a pierdut un susținător de maximă importanță, ținta principală a conflictului nu a fost atinsă. Rețeaua Al Qaida lovește în continuare, Ben Laden este liber. La un an de la evenimentele din SUA, în octombrie anul acesta Al Qaida a produs un atentat în Bali (Indonezia), cu țintă directă asupra statelor moderne. Solidaritatea politică de care au beneficiat SUA în septembrie 2001 nu a fost utilizată, consumată până la capăt. Fiind vorba de prima mare manifestare a ralierei a diverse state, inclusiv din Europa Centrală și de Est, Rusia, China, state arabe și africane la politica externă a SUA, energiile politice ar fi putut fi canalizate și înspre efortul regândirii sistemului relațiilor inter-

naționale de securitate și cooperare.

Singura inițiativă, venită din partea liderului mondial, a fost aceea de a defini „axa răului”, respectiv statele lumii care reprezintă un pericol pentru securitatea SUA și cea mondială. *Drept urmare, politica externă a SUA în acest domeniu pare să fie cea a pașilor consecutivi.* După Afganistan a venit vremea Irakului. Va urma Coreea de Nord? Sau un alt stat unde terorismul internațional își află un bun aliat? Rezultatul acestei strategii nu este unul extrem de favorabil. Deși există reacții masive de susținere a politicii americane anti-Sadam din partea multor țări ale lumii, există și unele elemente critice, de nuanțare. Tocmai din dorința de a se lua în calcul primatul politicii, al dialogului în detensionarea crizelor precum și nevoia de a evalua efectele posibile ale unei acțiuni militare de o asemenea anvergură și cu o asemenea miză.

Pentru a sublinia poate, că înaintea forței mai importantă este politica, în strategia gestionării conflictelor internaționale, Franța, China și Rusia au reușit prin poziția lor să întârzie și să modifice rezoluția propusă de SUA la Consiliul de Securitate ONU împotriva Irakului. Rezoluția nr. 1441 a Consiliului de Securitate impune, în condiții stricte, controlul asupra activităților de înarmare ale Irakului, dar, în același timp, transferă de la SUA la Consiliul de Securitate ONU decizia ultimă privind acțiunile de urmat în caz de nesupunere a regimului Saddam. Cu toate că mass-media abundă de mesaje ce vor să convingă despre determinarea, fără precedent, a americanilor de a schimba regimul de dictatură a lui Saddam Hussein, de a impune regulile societății moderne și de a elimina astfel încă o bază a terorismului internațional, este practic foarte greu de estimat, în prezent, care vor fi evoluțiile în zonă.

De asemenea, este greu de evaluat, în timp, reacția potențială a Rusiei, a Uniunii Europene, a Chinei față de manifestările de unic lider mondial a SUA. Pentru moment este clar, aceste țări acceptă leadership-ul american. Cu o mențiune. *Astăzi a fi lider mondial, a acționa ca unic pol de putere mondială, nu înseamnă în nici un caz a desconsidera dialogul cu țările puternice.* Numai că acest dialog vizează mai ales obținerea unei

poziții de acceptare a strategiei politice și militare pe care o propune liderul mondial. Chiar dacă o asemenea atitudine poate conduce și la unele compromisuri din partea liderului. Modul în care au negociat rezoluția Consiliului de Securitate ONU la adresa Irakului precum și faptul că SUA au fost autorii, demonstrează că astăzi, ei reprezintă singurul pol mondial de putere reală. De altfel, să nu uităm, că și în ceea ce privește NATO, poziția SUA este de departe cea hotărâtoare.

Efecte ale terorismului internațional

a) Redefinirea relațiilor între marile puteri

Cu certitudine, unul dintre efectele geopolitice mondiale ale terorismului internațional este impunerea rolului de mare putere a SUA și acceptarea acestei poziții de către ceilalți lideri mondiali sau regionali. În plan geopolitic și strategic reversul acestei realități este pe de o parte extinderea fără precedent a NATO, apropierea dintre China și SUA precum și o încălzire a relațiilor ruso-americane. În acest context, Rusia a dobândit un statut special în relația cu NATO și, de asemenea, a obținut o mai mare libertate de mișcare în a combate terorismul intern, ale cărui ramificații internaționale nu sunt de neglijat. Pe fundalul acestor evoluții internaționale este de prevăzut o mai mare implicare politică și strategică a Rusiei în spațiul ex-sovietic. Numai că toate aceste realități internaționale și tendințe ce se desprind din voința statelor de a lupta împotriva terorismului se vor consolida sau modifica sub presiunea evenimentelor. Ele nu sunt rezultatul unei doctrine de politică internațională coerent elaborată și asumată de principalii actori politici mondiali.

b) Presiuni asupra economiei

Intensificarea terorismului internațional a determinat o sporire a prezenței statului în oferta economică. Lupta împotriva terorismului a dus la creșterea cheltuielilor bugetare pentru apărare, securitate și poliție, din partea țărilor dezvoltate, cele care sunt cele mai expuse riscului terorismului internațional. În SUA, de exemplu, cheltu-

ielile militare vor crește în 2003 de la 3% la 4% din PIB, iar cele pentru securitate internă sporesc cu 50%, de la 20 la 30 miliarde de USD. În Franța bugetul pentru 2003 prevede o creștere a cheltuielilor cu 7,4% la ministerul justiției, 6,1% pentru apărare și 4,1% pentru ministerul de interne.

De asemenea, guvernul american, în pofida doctrinei liberale, nu a ezitat să ia o serie de măsuri protectoare la adresa unor agenți economici aflați în mare dificultate. Astfel, guvernul a luat în sarcină federală securitatea aeroporturilor, a salvat de la faliment companii aeriene sau de asigurare, aflate în cădere liberă după 11 septembrie 2001. În urma acestor măsuri, pentru prima oară după 1997, bugetul federal va fi deficitar. În construcții, în SUA, marile proiecte, cele care depășesc 15 miliarde de USD sunt blocate. Băncile nu pot credita asemenea investiții întrucât nici o companie de asigurări nu este dispusă să asigure clădiri prea înalte.

Riscul terorismului internațional a făcut ca trei componente majore ale globalizării neoliberale să fie supuse unor provocări cărora, pentru moment nu le fac față. Asigurările, securitatea și transporturile aeriene sunt domeniile cu directă implicare în stabilitatea și dinamismul economiei globale, a țărilor dezvoltate, în special, care au fost grav afectate de terorism. Asemenea servicii nu și-au revenit încă de pe urma acestui flagel, necesită mari sume de bani atât pentru sporirea eficienței cât și pentru a căpăta mai multă încredere din partea consumatorilor. Având în vedere că schimburile pe piața globală necesită condiții stabile și o conjunctură dinamică, reiese cu ușurință importanța celor trei dimensiuni – asigurarea bunurilor mobile și imobile, securitatea piețelor și siguranța transporturilor – în susținerea proceselor actuale de modernizare. Creșterea prețurilor la aceste servicii înseamnă frâne în tendințele globalizării.

c) Revizuire a securității interne

Un alt aspect important indus de presiunea distructivă a terorismului internațional este democrația. Se pare că, după 11 septembrie 2001, susținătorii politici și doctrinari ai teoriei „cât mai puțin stat și maximum de libertăți pentru individ”

au profesat în surdină. Sintagma atât de la modă în ultimii zece ani, a fost repede înlocuită de nevoia de a întări autoritatea statului, de a activa cu mai multă intensitate funcțiile de constrângere ale statului. Prevenirea riscurilor terorismului într-o lume care a dovedit că este expusă oricărei forme de terorism, care a arătat că nu poate oferi garanții de securitate pentru populația civilă, are ca o componentă necesară suplimentarea mijloacelor și schimbarea strategiei de supraveghere și control a persoanelor. Lupta împotriva terorismului a dus practic la măsuri suplimentare din partea instituțiilor represive ale statului, poliție, ordine publică, securizarea frontierelor, securitate informațională etc. În fapt există o presiune mai mare înspre constrângerea cetățeanului la a respecta cu mai multă rigoare legea și normele de conviețuire. Această presiune, cu efect de intimidare mai ales, are menirea de a descuraja acțiunile teroriste, de a îngreuna libertatea de mișcare și de comunicare a membrilor rețelelor teroriste. Dar, în același timp, ele au declanșat o dezbatere incitantă cu privire la perspectivele limitative în sfera libertăților individuale pe care le pot genera asemenea măsuri de sporire a rolului instituțiilor represive și preventive ale statului.

Perspective

Ne confruntăm astăzi atât cu riscul atacurilor terorismului internațional, cât și cu efectele negative pe care ele le-au produs deja, în urma evenimentelor ce au avut loc în ultimul an. Reacțiile politice și cele de securitate internaționale, adoptate în urma acestor evenimente, nu pot să aducă soluții miraculoase pe termen scurt și nici nu vor rezolva în mod radical și pe termen lung chestiunea terorismului internațional. De aceea considerăm că pe lângă strategiile politico - militare sau alianțele politice ce se construiesc astăzi pentru a combate acest flagel sistemul politic al relațiilor internaționale trebuie să suporte câteva modificări. Dintre acestea amintim:

- **Relansarea credibilității și autorității instituțiilor politice internaționale.** Dintre acestea, ONU îi revine un rol deosebit în pro-

movarea unui nou sistem al relațiilor internaționale, care să aibă ca valori fondatoare democrația, toleranța, recunoașterea diversității și coexistenței civilizațiilor și culturilor democratice, încurajarea și susținerea statelor care promovează democrația și pacea.

- **Debirocratizare, transparență și eficiență decizională în instituțiile internaționale.**

- **Redefinirea noilor valori și ținte ale politicii internaționale în condițiile dispariției bipolarismului și a noilor provocări geostrategice pe care le aduce globalizarea neoliberală.**

- **Afirmarea unei noi filosofii a politicii relațiilor internaționale, fundamentată pe principiul multipolarismului acceptat. Această perspectivă este doar una de viitor, atâta timp cât între SUA și celelalte puteri mondiale sau regionale se realizează un parteneriat politic concurențial.**

- **Redefinirea rolului politic și militar al NATO, astfel încât să nu intre în contradicție sau să nu se suprapună peste misiunea altor instituții internaționale.**

- **Soluționarea politică durabilă a diferendelor din Orientul Mijlociu, în special a conflictului israeliano-palestinian.**

- **Solidarizarea activă a statelor dezvoltate cu țările aflate în regiuni defavorizate. Mobilizarea de resurse financiare și economice pentru țările sărace. Susținerea unei dezvoltări asistate, pe principii politice și umaniste mai degrabă, decât economice, a regiunilor subdezvoltate ale planetei.**

- **Promovarea unui document de politică internațională care să definească lupta împotriva terorismului ca prioritate a relațiilor politice internaționale și care să ofere instrumente politice și economice de a exercita presiuni pentru descurajarea aliaților reali și potențiali ai terorismului internațional.**

- **O voință politică hotărâtă a guvernelor statelor democratice de a nu mai avea nici un fel de relații cu regimuri politice dictatoriale sau mișcări politice cu potențial terorist.**

Institutul Social Democrat "Ovidiu Șincai"

Grupul Editorial MondoMedia

Redactor șef: Ilie OLTEANU

Secretar general de redacție: Mircea ȘONCUTEANU

Tehnoredactare: Alina Constantinescu
Procesare text: Mihaela Frumusaru